

КОНСТИТУЦІЯ

(Основний Закон)

України

(Конституція втратила чинність на підставі
Закону N 254/96-ВР від 28.06.96)

Прийнята на позачерговій сьомій сесії
Верховної Ради Української РСР
дев'ятого скликання
20 квітня 1978 року

Зі змінами і доповненнями, внесеними

Законами Української РСР

від 27 жовтня 1989 року N 8303-11, Відомості ВР N 45, ст. 624,
24 жовтня 1990 року N 404-12, Відомості ВР N 45, ст. 606,
18 квітня 1991 року N 983-12, Відомості ВР N 19, ст. 233,
21 травня 1991 року N 1048-12, Відомості ВР N 26, ст. 294,
19 червня 1991 року N 1213а-12, Відомості ВР N 35, ст. 467,
5 липня 1991 року N 1293-12, Відомості ВР N 33, ст. 445,

Законами України

від 17 вересня 1991 року N 1554-12, Відомості ВР N 46, ст. 619,
5 листопада 1991 року N 1791-12, Відомості ВР N 4(1992),
ст. 12,
14 лютого 1992 року N 2113-12, Відомості ВР N 20, ст. 271,
3 червня 1992 року N 2401а-12, Відомості ВР N 33, ст. 473,
17 червня 1992 року N 2462-12, Відомості ВР N 35, ст. 506,
17 червня 1992 року N 2463-12, Відомості ВР N 35, ст. 507,
19 червня 1992 року N 2480-12, Відомості ВР N 35, ст. 514,
27 жовтня 1992 року N 2734-12, Відомості ВР N 49, ст. 670,
27 жовтня 1992 року N 2735-12, Відомості ВР N 49, ст. 671,
18 листопада 1992 року N 2796-12, Відомості ВР N 2(1993),
ст. 6,
19 грудня 1992 року N 2885-12, Відомості ВР N 9, ст. 60
21 травня 1993 року N 3224-12, Відомості ВР N 27, ст. 284
17 листопада 1993 року N 3622-12, Відомості ВР N 47, ст. 436
20 січня 1994 року N 3851-12, Відомості ВР N 16, ст. 92
24 лютого 1994 року N 4013-12, Відомості ВР N 26, ст. 202
21 вересня 1994 року N 171/94-ВР
25 січня 1995 року N 24/95-ВР
31 жовтня 1995 року N 405/95-ВР

Преамбула Конституції виключена згідно з Законом N 1554-12
від 17.09.91

І. ОСНОВИ СУСПІЛЬНОГО ЛАДУ І ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Г л а в а І

Політична система

Стаття 1. Україна і загальнонародна держава, яка виражає волю й інтереси робітників, селян та інтелігенції, трудящих республіки всіх національностей.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 2. Вся влада в Україні належить народові.
Народ здійснює державну владу через Ради народних депутатів, які становлять політичну основу України.
Всі інші державні органи підконтрольні і підзвітні Радам народних депутатів.

Стаття 3. Організація і діяльність держави будуються на засадах виборності всіх органів державної влади, підзвітності їх народові, відповідальності кожного державного органу і службової особи за доручену справу, обов'язковості рішень вищестоящих органів для нижчестоящих згідно з розподілом їх повноважень.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 4. Держава Україна, всі її органи діють на основі законності, забезпечують охорону правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян.

Державні і громадські організації, службові особи зобов'язані додержувати Конституції і законів України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 5. Найважливіші питання державного життя виносяться на всенародне обговорення, а також ставляться на всенародне голосування (референдум).

Стаття 6. Виключена згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90

Стаття 7. Політичні партії, громадські організації і рухи через своїх представників, обраних до Рад народних депутатів, та в інших формах беруть участь у розробці і здійсненні політики республіки, в управлінні державними і громадськими справами на основі їх програм і статутів, відповідно до Конституції України і чинних законів.

Не допускається створення і діяльність партій, інших громадських організацій і рухів, що ставлять за мету зміну шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави, а також підрив її безпеки, розпалювання національної і релігійної ворожнечі.
(Із змінами, внесеними Законом N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 8. Трудові колективи беруть участь в обговоренні і вирішенні державних і громадських справ, у плануванні виробництва і соціального розвитку, в підготовці і розстановці кадрів, в обговоренні і вирішенні питань управління підприємствами й установами, поліпшення умов праці і побуту, використання коштів, призначених для розвитку виробництва, а також на соціально-культурні заходи і матеріальне заохочення.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 9. Основним напрямом розвитку політичної системи суспільства і далі розгортання демократії: дедалі ширша участь громадян в управлінні справами держави і суспільства, вдосконалення державного апарату, підвищення активності громадських організацій, зміцнення правової основи державного і суспільного життя, утвердження свободи слова, постійне врахування громадської думки.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Г л а в а 2

(Дію глави припинено Законом Української РСР N 404-12 від 24.10.90)

Економічна система

Стаття 10. Основу економічної системи України становить соціалістична власність на засоби виробництва у формі державної (загальнонародної) і колгоспно-кооперативної власності.

Соціалістичною власністю і також майно профспілкових та інших громадських організацій, необхідне їм для здійснення статутних завдань.

Держава охороняє соціалістичну власність і створює умови для її примноження.

Ніхто не має права використовувати соціалістичну власність з метою особистої наживи та в інших корисливих цілях.

Стаття 11. Державна власність - спільне надбання всього радянського народу, основна форма соціалістичної власності.

У виключній власності держави і: земля, її надра, води, ліси. Державі належать основні засоби виробництва в промисловості, будівництві і сільському господарстві, засоби транспорту і зв'язку, банки, майно організованих державою торговельних, комунальних та інших підприємств, основний міський житловий фонд, а також інше майно, необхідне для здійснення завдань держави.

Стаття 12. Власністю колгоспів та інших кооперативних організацій, їх об'єднань і засоби виробництва та інше майно, необхідне їм для здійснення статутних завдань.

Земля, яку займають колгоспи, закріплюється за ними в безплатне і безстрокове користування.

Держава сприяє розвитку колгоспно-кооперативної власності та її зближенню з державою.

Колгоспи, як і інші землекористувачі, повинні ефективно використовувати землю, бережно ставитися до неї, підвищувати її родючість.

Стаття 13. Основу особистої власності громадян України становлять трудові доходи. В особистій власності можуть бути предмети вжитку, особистого споживання, комфорту і підсобного домашнього господарства, жилий будинок і трудові заощадження. Особиста власність громадян і право її спадкоємства охороняються державою.

У користуванні громадян можуть бути ділянки землі, які надаються в установленому законом порядку для ведення підсобного господарства (включаючи тримання худоби і птиці), садівництва та городництва, а також для індивідуального житлового будівництва. Громадяни зобов'язані раціонально використовувати надані їм земельні ділянки. Держава і колгоспи сприяють громадянам у веденні підсобного господарства.

Майно, що є в особистій власності або в користуванні громадян, не повинно служити для одержання нетрудових доходів, використовуватись на шкоду інтересам суспільства.

Стаття 14. Джерелом зростання суспільного багатства, добробуту народу і кожної радянської людини є вільна від експлуатації праця радянських людей.

Відповідно до принципу соціалізму "Від кожного - за здібностями, кожному - за працею" держава здійснює контроль за мірою праці і споживання. Вона визначає розмір податку на доходи, які підлягають оподаткуванню.

Суспільно корисна праця та її результати визначають становище людини в суспільстві. Держава, поїднуючи матеріальні і моральні стимули, заохочуючи новаторство, творче ставлення до роботи, сприяє перетворенню праці в першу життєву потребу кожної радянської людини.

Стаття 15. Найвища мета суспільного виробництва при соціалізмі - найповніше задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей.

Спираючись на творчу активність трудящих, соціалістичне змагання, досягнення науково-технічного прогресу, вдосконалюючи форми і методи керівництва економікою, держава забезпечує зростання продуктивності праці, підвищення ефективності виробництва і якості роботи, динамічний, планомірний і пропорційний розвиток народного господарства.

Стаття 16. Економіка України і складовою частиною ідиного народногосподарського комплексу, що охоплює всі ланки суспільного виробництва, розподілу і обміну на території СРСР.

Керівництво економікою здійснюється на основі державних планів економічного і соціального розвитку, з урахуванням галузевого і територіального принципів, при поїднанні централізованого управління з господарською самостійністю й ініціативою підприємств, об'їднань та інших організацій. При цьому активно використовуються господарський розрахунок, прибуток, собівартість, інші економічні підойми і стимули.

Стаття 17. В Україні відповідно до закону допускаються індивідуальна трудова діяльність у сфері кустарно-ремісничих промислів, сільського господарства, побутового обслуговування населення, а також інші види діяльності, що ґрунтуються виключно на особистій праці громадян і членів їх сімей. Держава регулює індивідуальну трудову діяльність, забезпечуючи її використання в інтересах суспільства.

Стаття 18. В інтересах нинішнього і майбутніх поколінь в Україні здійснюються необхідні заходи для охорони і науково обґрунтованого, раціонального використання землі та її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, для збереження в чистоті повітря і води, забезпечення відтворення природних багатств і поліпшення середовища, яке оточує людину.

Г л а в а 3

Соціальний розвиток і культура

Стаття 19. Виключена згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92

Стаття 20. Держава ставить собі за мету розширення реальних можливостей для застосування громадянами своїх творчих сил, здібностей і обдаровань, для всебічного розвитку особи.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 21. Держава дбає про поліпшення умов і охорону праці, її наукову організацію, про скорочення, а надалі і повне витіснення важкої фізичної праці на основі комплексної механізації і автоматизації виробничих процесів у всіх галузях народного господарства.

Стаття 22. В Україні послїдовно втілюється в життя програма перетворення сільськогосподарської праці в різновид індустріальної; розширення в сільській місцевості мережі закладів народної освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі і громадського харчування, побутового обслуговування і комунального господарства; перетворення сіл у благоустроїні селища.

Стаття 23. На основі зростання продуктивності праці держава неухильно здійснює курс на підвищення рівня оплати праці, реальних доходів трудящих.

З метою повнішого задоволення потреб радянських людей створюються суспільні фонди споживання. Держава за широкою участю громадських організацій і трудових колективів забезпечує зростання і справедливий розподіл цих фондів.

Стаття 24. В Україні діють і розвиваються державні системи охорони здоров'я, соціального забезпечення, торгівлі і громадського харчування, побутового обслуговування і комунального господарства.

Держава заохочує діяльність кооперативних та інших

громадських організацій у всіх галузях обслуговування населення. Вона сприяє розвитку масової фізичної культури і спорту.

Стаття 25. В Україні існують і вдосконалюються єдина система народної освіти, яка забезпечує загальноосвітню і професійну підготовку громадян, служить духовному і фізичному розвитку молоді, готує її до праці і громадської діяльності.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 26. Відповідно до потреб суспільства держава забезпечує планомірний розвиток науки і підготовку наукових кадрів, організує впровадження результатів наукових досліджень у народне господарство та інші сфери життя.

Стаття 27. Держава дбає про охорону, примноження і широке використання духовних цінностей для морального й естетичного виховання громадян, підвищення їх культурного рівня.

В Україні всемірно заохочується розвиток професіонального мистецтва і народної художньої творчості.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

Г л а в а 4

Зовнішньополітична діяльність України і захист Вітчизни

Стаття 28. Україна у зовнішньополітичній діяльності керується цілями, завданнями та принципами зовнішньої політики, визначеними Конституцією України.

В Україні пропаганда війни забороняється.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 29. Відповідно до Конституції України захист Вітчизни належить до найважливіших функцій держави і її справою всього народу.

Порядок проходження військової служби громадянами України визначається законодавством України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 1554-12 від 17.09.91)

Стаття 30. Обов'язки державних органів, громадських організацій, службових осіб і громадян щодо забезпечення безпеки країни та зміцнення її обороноздатності визначаються законодавством України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 2480-12 від 19.06.92)

ІІ. ДЕРЖАВА І ОСОБА

Г л а в а 5

Громадянство України. Рівноправність громадян

Стаття 31. В Україні існує єдине громадянство. Підстави і порядок набуття і втрати українського громадянства визначаються Законом "Про громадянство України".

На підставі двосторонніх міждержавних договорів допускається подвійне громадянство.

Громадяни України за кордоном користуються захистом і заступництвом держави.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 32. Громадяни України є рівними перед законом

незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

Рівноправність громадян України забезпечується в усіх галузях економічного, політичного, соціального і культурного життя.

Стаття 33. Жінка і чоловік мають в Україні рівні права.

Здійснення цих прав забезпечується наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у здобутті освіти і професійної підготовки, у праці, винагороді за неї і просуванні по роботі, у громадсько-політичній і культурній діяльності, а також спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок; створенням умов, які дають жінкам можливість поїднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства та дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям, поступове скорочення робочого часу жінок, які мають малолітніх дітей.

Стаття 34. Громадяни України різних рас і національностей мають рівні права.

Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав, встановлення прямих чи непрямих переваг громадян за расовими і національними ознаками, так само як і всяка проповідь расової або національної винятковості, ворожнечі або зневаги - караються за законом.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 35. Іноземним громадянам і особам без громадянства в Україні гарантуються передбачені законом права і свободи, в тому числі право на звернення до суду та інших державних органів для захисту належних їм особистих, майнових, сімейних та інших прав.

Іноземні громадяни та особи без громадянства, які перебувають на території України, зобов'язані поважати та додержувати Конституції та законів України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 36. Україна надає право притулку іноземцям, яких переслідують за захист інтересів трудящих і справи миру, за участь у революційному і національно-визвольному русі, за прогресивну громадсько-політичну, наукову або іншу творчу діяльність.

Г л а в а 6

Основні права, свободи і обов'язки громадян України

Стаття 37. Громадяни України мають усю повноту соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод, проголошених і гарантованих Конституцією та законами України.

Використання громадянами прав і свобод не повинно завдавати шкоди інтересам суспільства і держави, правам інших громадян.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 38. Громадяни України мають право на працю, - тобто на одержання гарантованої роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості і не нижче встановленого державою мінімального розміру, - включаючи право на вибір професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб.

Це право забезпечується системою господарства, неухильним зростанням продуктивних сил, безплатним професійним навчанням, підвищенням трудової кваліфікації і навчанням нових спеціальностей, розвитком систем професійної орієнтації і

працевлаштування.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 39. Громадяни України мають право на відпочинок.

Це право забезпечується встановленням для робітників і службовців робочого тижня, що не перевищує 40 годин, скороченим робочим днем для ряду професій і виробництв, скороченою тривалістю роботи в нічний час; наданням щорічних оплачуваних відпусток, днів щотижневого відпочинку, а також розширенням мережі культурно-освітніх і оздоровчих закладів, розвитком масового спорту, фізичної культури і туризму; створенням сприятливих можливостей для відпочинку за місцем проживання та інших умов раціонального використання вільного часу.

Тривалість робочого часу і відпочинку колгоспників регулюється колгоспами.

(Змінено згідно з Законом N 3622-12 від 17.11.93)

Стаття 40. Громадяни України мають право на охорону здоров'я.

Це право забезпечується безплатною кваліфікованою медичною допомогою, що подається державними закладами охорони здоров'я; розширенням мережі закладів для лікування і зміцнення здоров'я громадян; розвитком і вдосконаленням техніки безпеки і виробничої санітарії; проведенням широких профілактичних заходів; заходами щодо оздоровлення навколишнього середовища; особливим піклуванням про здоров'я підростаючого покоління, включаючи заборону дитячої праці, не зв'язаної з навчанням і трудовим вихованням; розгортанням наукових досліджень, спрямованих на запобігання та зниження захворюваності, на забезпечення довголітнього активного життя громадян.

Стаття 41. Громадяни України мають право на матеріальне забезпечення в старості, в разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, а також втрати годувальника.

Це право гарантується соціальним страхуванням робітників, службовців і колгоспників, допомогою по тимчасовій непрацездатності; виплатою за рахунок держави і колгоспів пенсій за віком, інвалідністю і в зв'язку з втратою годувальника; працевлаштуванням громадян, які частково втратили працездатність; піклуванням про громадян похилого віку і про інвалідів; іншими формами соціального забезпечення.

Стаття 42. Громадяни України мають право на житло.

Це право забезпечується розвитком і охороною державного і громадського житлового фонду, сприянням кооперативному та індивідуальному житловому будівництву, справедливим розподілом під громадським контролем жилої площі, яка надається в міру здійснення програми будівництва благоустроєних жител, а також невисокою платою за квартиру і комунальні послуги. Громадяни України повинні дбайливо ставитись до наданого їм житла.

Стаття 43. Громадяни України мають право на освіту.

Це право забезпечується безплатністю всіх видів освіти, здійсненням загальної обов'язкової середньої освіти молоді, широким розвитком професійно-технічної, середньої спеціальної та вищої освіти на основі зв'язку навчання з життям, з виробництвом; розвитком заочної і вечірньої освіти; наданням державних стипендій та пільг учням і студентам; безплатною видачею шкільних підручників; можливістю навчання в школі рідною мовою; створенням умов для самоосвіти.

Стаття 44. Громадяни України мають право на користування досягненнями культури.

Це право забезпечується загальнодоступністю цінностей вітчизняної та світової культури, які і в державних і громадських

фондах; розвитком і рівномірним розміщенням культурно-освітніх закладів; розвитком телебачення і радіо, книговидавничої справи і періодичної преси, мережі безплатних бібліотек; розширенням культурного обміну з зарубіжними державами.

Стаття 45. Громадянам України гарантується свобода наукової, технічної і художньої творчості. Вона забезпечується широким розгортанням наукових досліджень, винахідницької та раціоналізаторської діяльності, розвитком літератури і мистецтва. Держава створює необхідні для цього матеріальні умови, подає підтримку добровільним товариствам і творчим спілкам, організує впровадження винаходів і раціоналізаторських пропозицій у народне господарство та інші сфери життя.

Права авторів, винахідників і раціоналізаторів охороняються державою.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 46. Громадяни України мають право брати участь в управлінні державними і громадськими справами, в обговоренні і прийнятті законів та рішень загальнодержавного й місцевого значення.

Це право забезпечується можливістю обирати і бути обраними до Рад народних депутатів та інших виборних державних органів, брати участь у всенародних обговореннях і голосуваннях, у народному контролі, у роботі державних органів, громадських організацій та органів громадської самодіяльності, у зборах трудових колективів і за місцем проживання.

Стаття 47. Кожний громадянин України має право вносити в державні органи і громадські організації пропозиції про поліпшення їх діяльності, критикувати недоліки в роботі.

Службові особи зобов'язані у встановлені строки розглядати пропозиції та заяви громадян, давати на них відповіді і вживати необхідних заходів.

Переслідування за критику забороняється. Особи, які переслідують за критику, притягаються до відповідальності.

Стаття 48. Відповідно до інтересів народу і з метою зміцнення та розвитку конституційного ладу громадянам України гарантуються свободи: слова, друку, зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій.

Здійснення цих політичних свобод забезпечується наданням трудящим та їх організаціям громадських будинків, вулиць і площ, широким розповсюдженням інформації, можливістю використання преси, телебачення і радіо.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 49. Громадяни України мають право об'їднуватись у політичні партії, інші громадські організації, брати участь у рухах, що сприяють задоволенню їх законних інтересів.

Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і є необхідними для інтересів державної чи суспільної безпеки, громадського порядку або захисту прав та свобод громадян.

Політичним партіям і громадським організаціям гарантуються умови для виконання своїх статутних завдань.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 50. Громадянам України гарантується свобода совісті, тобто право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культу, висловлювати релігійні або атеїстичні погляди. Розпалювання ворожнечі і ненависті у зв'язку з релігійними віруваннями забороняється.

Церква в Україні відокремлена від держави і школа - від

церкви.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 51. Сім'я перебуває під захистом держави.

Шлюб ґрунтується на добровільній згоді жінки та чоловіка; подружжя і повністю рівноправним у сімейних відносинах.

Держава виявляє піклування про сім'ю шляхом створення і розвитку широкої мережі дитячих закладів, організації і вдосконалення служби побуту та громадського харчування, виплати допомоги в разі народження дитини, надання допомоги і пільг багатодітним сім'ям, а також інших видів допомоги сім'ї.

Стаття 52. Громадянам України гарантується недоторканність особи. Ніхто не може бути арештований інакше як на підставі судового рішення або з санкції прокурора.

Стаття 53. Громадянам України гарантується недоторканність житла. Ніхто не має права без законної підстави увійти в житло проти волі осіб, які проживають у ньому.

Стаття 54. Особисте життя громадян, таємниця листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень охороняються законом.

Стаття 55. Поважання особи, охорона прав і свобод громадян - обов'язок усіх державних органів, громадських організацій і службових осіб.

Громадяни України мають право на судовий захист від посягань на честь і гідність, життя і здоров'я, на особисту свободу та майно.

Стаття 56. Громадяни України мають право оскаржити дії службових осіб, державних і громадських органів. Скарги повинні бути розглянуті в порядку і в строки, встановлені законом.

Громадянин має право у встановленому законом порядку оскаржити до суду рішення, дії або бездіяльність державних органів, юридичних чи службових осіб у сфері управлінської діяльності, якщо він вважає, що цим порушено його права і свободи. (Частина друга статті 56 в редакції Закону N 405/95-ВР від 31.10.95)

Громадяни України мають право на відшкодування втрати, заподіяної незаконними діями державних і громадських організацій, а також службових осіб при виконанні ними службових обов'язків.

Стаття 57. Здійснення прав і свобод і невіддільним від виконання громадянином своїх обов'язків.

Громадянин України зобов'язаний додержувати Конституції та законів України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 58. Обов'язок і справа честі кожного здатного до праці громадянина України - сумлінна праця в обраній ним галузі суспільно корисної діяльності, додержання трудової дисципліни. (Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 59. Виключена згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92

Стаття 60. Громадянин України зобов'язаний оберігати інтереси держави, сприяти зміцненню її могутності й авторитету.

Захист Вітчизни і священний обов'язок кожного громадянина України.

Зрада Батьківщини - найтяжчий злочин перед народом.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 61. Військова служба в рядах Збройних Сил - почесний

обов'язок громадян України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 62. Обов'язок кожного громадянина України - поважати національну гідність інших громадян, зміцнювати дружбу націй і народностей України.

(Із змінами, внесеними Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 63. Громадянин України зобов'язаний поважати права і законні інтереси інших осіб, бути непримиренним до антигромадських вчинків, всемірно сприяти охороні громадського порядку.

Стаття 64. Громадяни України зобов'язані піклуватися про виховання дітей, готувати їх до суспільно корисної праці, рости гідними членами соціалістичного суспільства. Діти зобов'язані піклуватися про батьків і надавати їм допомогу.

Стаття 65. Громадяни України зобов'язані берегти природу, охороняти її багатства.

Стаття 66. Турбота про збереження історичних пам'яток та інших культурних цінностей - обов'язок громадян України.

Стаття 67. Інтернаціональний обов'язок громадянина України - сприяти розвитку дружби і співробітництва з народами інших країн, підтриманню і зміцненню загального миру.

ІІІ. ДЕРЖАВНИЙ І ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Г л а в а 7

Україна - незалежна держава

Стаття 68. Україна - незалежна демократична правова держава.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 69. Виключена згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

Стаття 70. Територія України і їдиною, неподільною, недоторканою і цілісною. Будь-які зміни території і державних кордонів України без згоди народу України не дозволяються. (Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 71. На території України забезпечується верховенство законів республіки.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 72. Виключена згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

Стаття 73. Державною мовою України і українська мова.

Україна забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.

В роботі державних, партійних, громадських органів, підприємств, установ і організацій, розташованих у місцях проживання більшості громадян інших національностей, можуть використовуватися поряд з державною мовою і інші національні мови.

Україна виявляє державну турботу про вільний розвиток і вживання усіх національних мов, якими користуються населення республіки.

Порядок застосування української та інших мов в Україні визначається законом.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 74. Україна вступає у відносини з іноземними державами, укладає з ними договори і обмінюється дипломатичними і консульськими представниками, бере участь у діяльності міжнародних організацій.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1554-12 від 17.09.91, N 2480-12 від 19.06.91)

Стаття 75. Виключена згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.91

Г л а в а 7-1

(доповнено згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Автономна Республіка Крим

Стаття 75-1. Автономна Республіка Крим є складовою частиною України і самостійно вирішує питання, віднесені до її відання.
(Зі змінами, внесеними згідно з Законом України N 171/94-ВР від 21.09.94)

Г л а в а 8

Адміністративно-територіальний устрій України

Стаття 76. Віданню України підлягає визначення обласного, районного поділу і вирішення інших питань адміністративно-територіального устрою республіки.

Стаття 77. В Україні є Автономна Республіка Крим і області: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька і Чернігівська.

Містами республіканського підпорядкування в Україні є Київ і Севастополь.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94)

ІV. РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ І ПОРЯДОК ЇХ ОБРАННЯ

Г л а в а 9

Система і принципи діяльності Рад народних депутатів (в редакції Закону N 8303-11 від 27.10.89)

Стаття 78. Ради народних депутатів - Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим і місцеві Ради народних депутатів - обласні, районні, міські, районні в містах, селищні та сільські Ради народних депутатів - становлять єдину систему представницьких органів державної влади України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94)

Стаття 79. Строк повноважень Рад народних депутатів - п'ять років.

Вибори народних депутатів призначаються не пізніше як за чотири місяці до закінчення строку повноважень відповідних Рад.

Стаття 80. Найважливіші питання республіканського і місцевого

значення вирішуються на сесіях Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих Рад народних депутатів або виносяться ними на референдуми.

Верховна Рада України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим і місцеві Ради народних депутатів обирають голів Рад, утворюють постійні комісії, створюють відповідно органи державного управління, виконавчі і розпорядчі, а також інші підзвітні їм органи.

Службові особи, які обираються або призначаються Радами народних депутатів, за винятком суддів і арбітрів арбітражних судів, не можуть займати свої посади більш як два строки підряд.

Будь-яка службова особа може бути достроково звільнена з посади, яку вона займає, в разі неналежного виконання нею своїх службових обов'язків.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 81. Ради народних депутатів утворюють органи народного контролю, який поїднує державний контроль з громадським контролем трудящих на підприємствах, в установах і організаціях.

Органи народного контролю перевіряють виконання вимог законодавства, державних програм і завдань; ведуть боротьбу з порушеннями державної дисципліни, проявами місництва, відомчого підходу до справи, з безгосподарністю і марнотратством, тяганиною і бюрократизмом; координують роботу інших контрольних органів; сприяють удосконаленню структури і роботи державного апарату.

Стаття 82. Ради народних депутатів безпосередньо і через створювані ними органи керують усіма галузями державного, господарського, соціального і культурного будівництва, приймають рішення, забезпечують їх виконання, здійснюють контроль за проведенням рішень у житті.

Стаття 83. Діяльність Рад народних депутатів будується на основі колективного, вільного, ділового обговорення і вирішення питань, гласності, регулярної звітності виконавчих і розпорядчих органів, інших створюваних Радами органів перед ними та населенням, широкого залучення громадян до участі в їх роботі.

Ради народних депутатів і створювані ними органи враховують громадську думку, виносять на обговорення громадян найважливіші питання загальнодержавного і місцевого значення, систематично інформують громадян про свою роботу і прийняті рішення.

Г л а в а 10 **Виборча система**

(в редакції Закону N 8303-11 від 27.10.89)

Стаття 84. Вибори народних депутатів проводяться по одномандатних або багатомандатних виборчих округах на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таїмному голосуванні.

Стаття 85. Вибори народних депутатів і загальними: право обирати і бути обраними мають громадяни України, які досягли 18 років.

Громадянин України не може бути одночасно народним депутатом більш як у двох Радах народних депутатів.

Особи, які входять до складу Ради Міністрів України, виконавчих комітетів місцевих Рад народних депутатів, за винятком голів цих органів, керівники відомств, відділів і управлінь виконавчих комітетів місцевих Рад, судді і державні арбітри не можуть бути депутатами в Раді, якою вони призначаються або обираються.

Судді і арбітри арбітражних судів не можуть бути народними депутатами.

У виборах не беруть участі психічно хворі громадяни, визнані судом недієздатними, особи, які тримаються в місцях позбавлення волі, а також особи, які знаходяться за рішенням суду в місцях примусового лікування.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 86. Вибори народних депутатів і рівними: кожний виборець має один голос; виборці беруть участь у виборах на рівних засадах.

Стаття 87. Вибори народних депутатів і прямими: народні депутати обираються громадянами безпосередньо.

Стаття 88. Голосування на виборах народних депутатів і таїмним: контроль за волевиявленням голосуючих не допускається.

Стаття 89. Право висування кандидатів у народні депутати належить трудовим колективам, громадським організаціям, колективам професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборам виборців за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах.

Кожний учасник передвиборних зборів може пропонувати для обговорення будь-які кандидатури, в тому числі і свою.

До виборчих бюлетенів може бути включено будь-яку кількість кандидатів.

Кандидати в депутати беруть участь у виборчій кампанії на рівних засадах.

Витрати, пов'язані з підготовкою і проведенням виборів народних депутатів, проводяться виборчими комісіями з ідиного централізованого фонду, створюваного за рахунок державних коштів, коштів підприємств, громадських та інших організацій з метою забезпечення рівних умов для кожного кандидата в народні депутати.

Стаття 90. Підготовка до виборів народних депутатів здійснюється відкрито і гласно.

Проведення виборів організують виборчі комісії, які утворюються з представників трудових колективів, громадських організацій, колективів професійно-технічних, середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, зборів виборців за місцем проживання і військовослужбовців по військових частинах.

Громадянам України, трудовим колективам і громадським організаціям гарантується можливість вільного і всебічного обговорення політичних, ділових і особистих якостей кандидатів у народні депутати, а також право агітації за чи проти кандидата на зборах, у пресі, по телебаченню, радіо.

Порядок проведення виборів народних депутатів визначається законами України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 91. Виборці дають накази своїм депутатам.

Відповідні Ради народних депутатів розглядають накази, враховують їх при розробленні планів економічного і соціального розвитку та складанні бюджету, а також при підготовці рішень в інших питаннях, організують виконання наказів та інформують громадян про їх реалізацію.

Г л а в а 11

Народний депутат

Стаття 92. Депутати і повноважними представниками народу в

Радах народних депутатів.

Веручи участь в роботі Рад, депутати вирішують питання державного, господарського і соціально-культурного будівництва, організують проведення рішень Рад у життя, здійснюють контроль за роботою державних органів, підприємств, установ і організацій.

У своїй діяльності депутат керується загальнодержавними інтересами, враховує запити населення виборчого округу, добивається втілення в життя наказів виборців.

Стаття 93. Депутат здійснює свої повноваження, як правило, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю.

На час сесії Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих Рад народних депутатів, а також для здійснення депутатських повноважень в інших випадках, передбачених законом, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок коштів відповідно республіканського або місцевого бюджету.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 94. Депутат має право запиту до відповідних державних органів і службових осіб, які зобов'язані дати відповідь на запит сесії Ради.

Депутат має право звертатися до всіх державних і громадських органів, підприємств, установ, організацій у питаннях депутатської діяльності і брати участь у розгляді поставлених ним питань. Керівники відповідних державних і громадських органів, підприємств, установ і організацій зобов'язані невідкладно приймати депутата і розглядати його пропозиції у встановлені строки.

Стаття 95. Депутатові забезпечуються умови для безперешкодного й ефективного здійснення його прав і обов'язків.

Недоторканість депутатів, а також інші гарантії депутатської діяльності встановлюються законодавством України.

(із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 96. Депутат зобов'язаний звітувати про свою роботу і роботу Ради перед виборцями, а також перед колективами та громадськими організаціями, які висунули його кандидатом у депутати.

Депутат, який не виправдав довір'я виборців, може бути в будь-який час відкликаний за рішенням більшості виборців у встановленому законом порядку.

У. ОРГАНИ ЗАКОНОДАВЧОЇ І ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Г л а в а 12

Верховна Рада України

(в редакції Закону N 8303-11 від 27.10.90)

Стаття 97. Їдиним органом законодавчої влади України і Верховна Рада України.

Верховна Рада України правомочна розглядати і вирішувати будь-яке питання, що не входить згідно з Конституцією до компетенції органів державної виконавчої чи судової влади, а також не і таким, що вирішується виключно всеукраїнським референдумом;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

До виключного відання Верховної Ради України належить:

- 1) прийняття Конституції України, внесення до неї змін;
- 2) прийняття рішень з питань державного устрою України;
(із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)
- 3) вирішення питань, пов'язаних із зміною державних кордонів України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)
- 4) визначення основних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)
- 5) виключений згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92
- 6) визначення засад державного регулювання економічного і соціального розвитку України; затвердження найважливіших загальнодержавних програм економічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони навколишнього середовища; затвердження державного бюджету України, здійснення контролю за ходом виконання загальнодержавних програм і бюджету і затвердження звіту про їх виконання; внесення змін до державного бюджету України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)
- 7) призначення виборів народних депутатів України і затвердження складу Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України; призначення виборів депутатів місцевих Рад народних депутатів України;
- 8) обрання Голови Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України;
- 9) затвердження за пропозицією Президента України Прем'єр-міністра України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 1293-12 від 19.06.91, N 2113-12 від 14.02.92)
- 9-1) утворення Ради оборони України і визначення переліку посадових осіб, які входять до її складу;
(Із змінами, внесеними внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)
- 10) обрання Верховного Суду України, суддів обласних і Київського міського судів, призначення арбітрів Вищого арбітражного суду України, арбітражних судів областей, міста Києва, Генерального прокурора України, Голови Служби національної безпеки України, Голови правління Національного банку України, Голови, заступників Голови та державних уповноважених Антимонопольного комітету України, головного редактора газети Верховної Ради України; затвердження президії Вищого арбітражного суду України, колегії Генеральної прокуратури України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 1213а-12 від 19.06.91, N 1554-12 від 17.09.91, N 2113-12 від 14.02.92, N 24/95-ВР від 25.01.95)
- 10-1) затвердження запропонованих Президентом України кандидатур на посади міністрів закордонних справ, оборони, фінансів, юстиції, внутрішніх справ та голів Державного комітету у справах охорони державного кордону і Державного митного комітету;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)
- 11) обрання Конституційного Суду України;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 404-12 від 24.10.90)
- 12) заслуховування звітів органів, які вона утворює або обирає, а також посадових осіб, яких вона призначає, обирає або затверджує їх кандидатури;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

(Дія п.13 зупинялась тимчасово строком на шість місяців до 21.05.93 згідно Закону N 2796-12 від 18 листопада 1992 року, щодо відносин власності, підприємницької діяльності, соціального і культурного розвитку, державної митної, науково-технічної політики, кредитно-фінансової системи, оподаткування, державної політики оплати праці і ціноутворення)

13) здійснення законодавчого регулювання відносин власності, підприємницької діяльності, соціального і культурного розвитку, державної митної, науково-технічної політики, бюджетної і кредитно-фінансової систем, оподаткування, державної політики оплати праці і ціноутворення, охорони навколишнього середовища, використання і відтворення природних ресурсів України, інших відносин, які потребують законодавчого врегулювання;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

14) вирішення питань про використання території та природних ресурсів України; забезпечення екологічної безпеки; затвердження програм охорони навколишнього середовища, національних програм ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

15) здійснення законодавчого регулювання відносин громадянства України;

16) законодавче регулювання і контроль за забезпеченням конституційних прав, свобод і обов'язків громадян України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

17) розгляд питань забезпечення рівноправності громадян всіх національностей, що проживають на території України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

18) прийняття рішень про проведення всеукраїнських референдумів;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

19) тлумачення Конституції України і законів України;

20) визначення порядку вирішення питань адміністративно-територіального устрою України; утворення і ліквідація областей, районів, районів у містах; затвердження кордонів Автономної Республіки Крим; встановлення і зміна меж областей та міст (крім міст Автономної Республіки Крим); віднесення населених пунктів до категорії міст (крім населених пунктів Автономної Республіки Крим);

найменування і перейменування міст, районів, районів у містах (крім міст, районів, районів у містах Автономної Республіки Крим); (Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

21) визначення порядку організації і діяльності органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, суду, арбітражного суду та прокуратури, визначення загальних правових засад утворення і діяльності громадських об'єднань;

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 2113-12 від 14.02.92)

21-1) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих Рад народних депутатів у разі, якщо вони порушують Конституцію і закони України, і призначення нових виборів депутатів цих Рад;

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 2113-12 від 14.02.92, N 171/94-ВР від 21.09.94);

22) спрямування діяльності місцевих Рад народних депутатів;

23) встановлення доходів, що надходять на утворення державного бюджету України;

24) вирішення питань про відкриття дипломатичних представництв, консульств, представництв при міжнародних організаціях, торговельних представництв України;

25) ратифікація і денонсація міжнародних договорів України;

26) здійснення контролю за наданням Україною позик, економічної та іншої допомоги іноземним державам, а також за укладенням угод про державні позики і кредити, одержувані з іноземних джерел;

26-1) введення в разі необхідності надзвичайного стану на території України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

27) заснування державних нагород та встановлення почесних

звань України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

27-1) встановлення військових звань, дипломатичних рангів, інших спеціальних звань і класних чинів;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

28) виключений згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

29) накладення вето на укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України у разі, якщо вони суперечать Конституції та законам України; звернення до Конституційного Суду України з пропозицією дати висновок про конституційність та законність зазначених актів;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

30) скасування постанов Президії Верховної Ради України, розпоряджень Голови Верховної Ради України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.93, N 2113-12 від 14.02.92)

31) зупинення дії правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у разі невідповідності їх Конституції і законам України; скасування правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у випадку, коли Верховна Рада Автономної Республіки Крим не привела їх у відповідність з Конституцією і законами України; скасування рішень обласних, районних, міських, районних у містах Рад народних депутатів, якщо вони прийняті з порушенням Конституції і законів України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 19.06.93, N 1554-12 від 17.09.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

32) виключений згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

33) виключений згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91

34) затвердження указів Президента України про оголошення війни, введення воінного і надзвичайного стану;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

35) порушення перед Президентом України питання про виступ з позачерговою доповіддю на пленарному засіданні Верховної Ради України з найбільш важливих питань життя суспільства і держави.

Верховна Рада України приймає закони України, постанови, декларації, звернення, заяви.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Закон набуває чинності після десяти днів з моменту його опублікування, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 97-1. Верховна Рада України у виняткових випадках двома третинами голосів від загальної кількості народних депутатів України може законом делегувати Кабінету Міністрів України на визначений термін повноваження видавати декрети в сфері законодавчого регулювання з окремих питань, передбачених пунктом 13 статті 97 Конституції України.

Кабінет Міністрів України для реалізації делегованих повноважень ухвалює декрети, які мають силу закону. Декрети можуть зупиняти дію конкретних законодавчих актів або вносити до них зміни і доповнення.

Декрет після його підписання Прем'єр-міністром України передається до Верховної Ради України і набуває чинності у порядку, встановленому частиною 5 статті 97 Конституції України, якщо протягом десяти днів з дня одержання декрету Верховна Рада України не наклала на нього вето.

У період здійснення Кабінетом Міністрів України делегованих

повноважень Верховна Рада України може законом скасувати декрети Кабінету Міністрів України або їх окремі положення, якщо вони суперечать Конституції України.

Після закінчення терміну делегування повноважень Кабінету Міністрів України Верховна Рада може скасовувати або змінювати декрети законами України.
(статтею 97-1 Конституція доповнена згідно з Законом N 2885-12 від 19.12.92)

Стаття 98. Верховна Рада України складається з 450 народних депутатів України, що обираються по виборчих округах з приблизно рівною кількістю виборців.

Стаття 99. Верховна Рада України скликається на першу сесію Президію Верховної Ради України не пізніш як через два місяці після виборів.

Перше після виборів засідання Верховної Ради України відкриває Голова Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України і до обрання Голови Верховної Ради та його заступників веде обрана Верховною Радою президія. Далі засідання Верховної Ради України веде Голова Верховної Ради України або його заступники.

Стаття 100. Верховна Рада України за поданням Мандатної комісії, яку вона обирає, приймає рішення про визнання повноважень народних депутатів України, а в разі порушення законодавства про вибори - про визнання виборів окремих народних депутатів недійсними.

Стаття 101. Верховна Рада України проводить свою роботу сесійно.

Сесії Верховної Ради України складаються з пленарних засідань Верховної Ради України, а також засідань постійних та інших комісій Верховної Ради, що проводяться у період між ними.

Чергові сесії скликаються Президію Верховної Ради України.

Позачергові сесії скликаються Головою Верховної Ради України, Президію Верховної Ради України з їх ініціативи, або за пропозицією не менш як третини складу Верховної Ради України, або з ініціативи Президента України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 102. Верховна Рада України зберігає свої повноваження до обрання нового складу Верховної Ради України.

Стаття 103. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить народним депутатам України, Президії Верховної Ради України, Голові Верховної Ради України, постійним комісіям Верховної Ради України, Президенту України, Конституційному Суду України, Кабінету Міністрів України, Верховному Суду України, Генеральному прокурору України, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Академії наук України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 1213а-12 від 19.06.91, N 1293-12 від 05.07.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 104. Проекти законів та інші питання, внесені на розгляд Верховної Ради України, обговорюються на її засіданнях.

Верховна Рада України правомочна приймати рішення, якщо на засіданні присутні не менш як дві третини від фактичної кількості народних депутатів України, повноваження яких визнані і не припинені у встановленому законом порядку, але більше половини її конституційного складу.

Закон України і постанова Верховної Ради України вважаються прийнятими, якщо за них проголосувала більшість від фактичної кількості народних депутатів України, повноваження яких визнані і не припинені достроково в установленому законом порядку.

Народний депутат України голосує особисто.

Закон України підписує Голова Верховної Ради України і передає його Президенту України.

Президент України підписує закони України протягом десяти днів з дня одержання закону. В цей же термін Президент України може скористатися правом відкладального вето і повернути закон із зауваженнями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

Якщо при повторному розгляді закон буде прийнято більшістю голосів від фактичної кількості народних депутатів, повноваження яких визнані і не припинені достроково в установленому законом порядку, Президент України зобов'язаний підписати його протягом семи днів.

Проекти законів та інші найважливіші питання державного життя рішенням Верховної Ради України можуть бути винесені на народне обговорення.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 2113-12 від 14.02.92, N 2735-12 від 27.10.92)

Стаття 105. Президія Верховної Ради України і підзвітним Верховній Раді України органом, який забезпечує організацію роботи Верховної Ради України та здійснює інші повноваження в межах, передбачених Конституцією України і законами України.

До складу Президії Верховної Ради України входять Голова Верховної Ради України, Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України, голови постійних комісій Верховної Ради України.

Президію Верховної Ради України очолює Голова Верховної Ради України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 106. Президія Верховної Ради України:

1) скликає сесії Верховної Ради України;

2) організує підготовку сесій Верховної Ради України;

2-1) забезпечує своєчасний аналіз декретів Кабінету Міністрів України і приймає рішення про внесення їх на розгляд Верховної Ради України за власною ініціативою або за пропозицією комісії Верховної Ради України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2885-12 від 19.12.92)

3) виключений згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

4) координує діяльність постійних комісій Верховної Ради України;

5) сприяє народним депутатам України у здійсненні ними своїх повноважень і забезпечує їх необхідною інформацією;

6) здійснює контроль за додержанням Конституції України;

7) організує підготовку і проведення всенародних голосувань (референдумів), а також народних обговорень проектів законів України та інших найважливіших питань державного життя республіки;

8) проводить найменування та перейменування селищ міського типу, сіл;

(п.п. 9 - 14, 16 виключені згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91)

(п. 15 виключений згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

17) публікує українською і російською мовами закони України та інші акти, прийняті Верховною Радою України, Президією Верховної Ради України, Головою Верховної Ради України; сприяє публікації зазначених актів у перекладі іншими мовами, якими користуються більшість населення відповідних місцевостей республіки.

Президія Верховної Ради України приймає постанови.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 107. Голова Верховної Ради України обирається Верховною Радою України з числа народних депутатів України таїмним голосуванням строком на п'ять років і не більш як на два строки підряд. Він може бути в будь-який час шляхом таїмного голосування відкликаний Верховною Радою України.

Голова Верховної Ради України підзвітний Верховній Раді України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91)

Стаття 108. Голова Верховної Ради України:

1) здійснює загальне керівництво підготовкою питань, які підлягають розглядові Верховною Радою України, підписує акти, прийняті Верховною Радою України і Президією Верховної Ради України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91)

2) виключений згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91

3) представляє Верховній Раді України кандидатури для обрання на посади Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України, а також пропозиції про персональний склад Конституційного Суду України;

4) представляє Верховній Раді України кандидатури для обрання або призначення на посади Голови Конституційного Суду України, Голови Верховного Суду України, Голови Вищого арбітражного суду України, Генерального прокурора України, Голови правління Національного банку України, Голови Антимонопольного комітету України, головного редактора газети Верховної Ради України;

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 1293-12 від 05.07.91, N 24/95-ВР від 25.01.95)

5) виключений згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91

6) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України, міністерств України, інших підвідомчих Кабінету Міністрів України органів у разі їх невідповідності Конституції України і законам України з одночасною постановкою перед Верховною Радою України або Кабінетом Міністрів України питання про скасування цих актів.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Голова Верховної Ради України видає розпорядження.

Перший заступник Голови Верховної Ради України і заступник Голови Верховної Ради України виконують за уповноваженням Голови Верховної Ради України окремі його функції і заміщають Голову в разі його відсутності або неможливості здійснення ним своїх обов'язків.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 983-12 від 18.04.91)

Стаття 109. Верховна Рада України обирає з числа народних депутатів України постійні комісії для ведення законопроектної роботи, попереднього розгляду і підготовки питань, що належать до відання Верховної Ради України, а також для сприяння проведенню в життя законів України та інших рішень, прийнятих Верховною Радою України, контролю за діяльністю державних органів і організацій.

Верховна Рада України створює, коли визнає за необхідне, слідчі, ревізійні та інші комісії в будь-якому питанні.

Стаття 110. Закони та інші рішення Верховної Ради України приймаються, як правило, після попереднього обговорення їх проектів відповідними постійними комісіями Верховної Ради України.

Обрання і призначення посадових осіб до складу

Конституційного Суду України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду України, Вищого арбітражного суду України, Антимонопольного комітету України, суддів обласних і Київського міського судів, арбітрів арбітражних судів Автономної Республіки Крим, областей, міста Києва, а також затвердження президії Вищого арбітражного суду України, колегії Генеральної прокуратури України, провадяться при наявності висновку відповідних постійних комісій Верховної Ради України.

Усі державні і громадські органи, організації і службові особи зобов'язані виконувати вимоги комісій Верховної Ради України, подавати їм необхідні матеріали і документи.

Рекомендації комісій підлягають обов'язковому розглядові державними і громадськими органами, установами і організаціями. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.91, N 1213а-12 від 19.06.91, N 2113-12 від 14.02.92, N 171/94-ВР від 21.09.94, N 24/95-ВР від 25.01.95).

Стаття 111. Народний депутат України на сесії Верховної Ради України має право звернутись із запитом до Президента України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів, що їх утворює або обирає Верховна Рада України, а також до керівників розташованих на території України підприємств, установ і організацій незалежно від їх підпорядкування .

Орган або службова особа, до яких звернуто запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на даній сесії Верховної Ради України.

Народні депутати України звільняються від виконання службових або виробничих обов'язків на певний строк, необхідний для здійснення депутатської діяльності у Верховній Раді України, її комісіях, а також серед населення. Вони можуть звільнитись від виконання службових або виробничих обов'язків на весь період своїх повноважень у Верховній Раді України.

Народний депутат України не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, заарештований або підданий заходам адміністративного стягнення, які накладаються в судовому порядку, без згоди Верховної Ради України, а в період між її сесіями - без згоди Президії Верховної Ради України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 112. Конституційний Суд України обирається Верховною Радою України на десять років з числа спеціалістів у галузі права у складі Голови, двох заступників Голови і 12 членів Суду.

Особи, обрані до Конституційного Суду України, не можуть одночасно входити до складу інших державних органів, діяльність і акти яких ї піднаглядними Конституційному Суду, а також бути народними депутатами України чи належати до будь-яких політичних партій і рухів.

Особи, обрані до Конституційного Суду України, при виконанні своїх обов'язків і незалежними і підкоряються тільки Конституції України.

Організація і порядок діяльності Конституційного Суду України визначаються Законом про Конституційний Суд України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.91, N 2401а-12 від 03.06.92)

Стаття 113. Верховна Рада України здійснює контроль за діяльністю всіх підзвітних їй державних органів.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 114. Порядок діяльності Верховної Ради України та її органів визначається Регламентом Верховної Ради України та іншими

законами України, що видаються на основі Конституції України.

Г л а в а 12-1

Президент України

(доповнено згідно з Законом N 1293-12 від 05.07.91)

Стаття 114-1. Президент України і главою держави і главою виконавчої влади України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Повноваження Президента України визначаються Конституцією України.

Стаття 114-2. Президентом України може бути обраний громадянин України не молодший тридцяти п'яти років.

Одна й та ж особа не може бути Президентом України більше двох строків підряд.

Президент України не може бути народним депутатом, займати будь-яку посаду у державних органах і громадських об'єднаннях, а також в інших організаціях та займатися комерційною діяльністю.

Стаття 114-3. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права при таємному голосуванні строком на п'ять років.

Порядок проведення виборів Президента України визначається Законом "Про вибори Президента України".

Стаття 114-4. Президент України при вступі на посаду приносить присягу на пленарному засіданні Верховної Ради України. Текст присяги і порядок її принесення визначаються Законом "Про Президента України".

Стаття 114-5. Президент України:

(в редакції Закону N 2113-12 від 14.02.92)

1) виступає гарантом забезпечення прав і свобод громадян, державного суверенітету України, додержання Конституції і законів України;

1-1) проводить у життя Конституцію і закони України через систему органів державної виконавчої влади;

2) представляє Україну у міжнародних відносинах;

2-1) є Головнокомандуючим Збройними Силами України;

3) вживає заходів до забезпечення обороноздатності, національної безпеки та територіальної цілісності України;

3-1) здійснює керівництво і спрямовує виконавчу діяльність Кабінету Міністрів України;

4) очолює систему органів державної виконавчої влади, забезпечує їх взаємодію з Верховною Радою України;

4-1) подає на розгляд Верховної Ради України проект державного бюджету України та звіт про його виконання;

4-2) здійснює управління державним майном у випадках, передбачених законом;

5) звертається з посланнями до народу України, подає на

розгляд Верховної Ради України щорічні доповіді про виконання прийнятих Верховною Радою України соціально-економічних та інших програм, про становище України та програми внутрішньополітичної і зовнішньополітичної діяльності Президента і Уряду України. Верховна Рада України більшістю голосів від фактичної кількості народних депутатів України, повноваження яких визнані і не припинені достроково в установленому законом порядку, вправі зажадати від Президента України позачергової доповіді з найбільш важливих питань державного і суспільного життя;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2735-12 від 27.10.92)

5-1) виступаї з ініціативою про скликання позачергової сесії Верховної Ради України;

6) пропонуї для затвердження Верховною Радою України кандидатуру Прем'їр-міністра України; вносить до Верховної Ради України пропозицію про звільнення з посади Прем'їр-міністра України;

7) пропонуї на затвердження Верховній Радї України кандидатури для призначення ним на посади міністрів закордонних справ, оборони, фїансїв, юстиції, внутрішніх справ та голїв Державного комїтету в справах охорони державного кордону і Державного митного комїтету; звільняї цих осіб з посад;

7-1) для забезпечення виконання Конституції і законів України утворюї, реорганїзуї і ліквідуї міністерства, відомства та інші органи державної виконавчої влади в межах коштів бюджету, затверджених Верховною Радою України; призначаї та звільняї з посад керївників цих органїв;

7-2) скасовуї акти Кабїнету Міністрів України, акти міністерств та інших центральних органїв державної виконавчої влади України, акти органїв виконавчої влади Автономної Республїки Крим в разї невідповїдностї їх Конституції і законам України та указам Президента України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 3851-12 від 20.01.94, N 171/94-ВР від 21.09.94);

7-3) встановлюї додатковї заходи адміністративної вїдповїдальностї за порушення режиму, встановленого у зв'язку з стихїйним лихом, епїдеміями та епїзоотїями;

7-4) ухвалюї укази з питань економічної реформи, не врегульованих законами України, якї дїють до прийняття вїдповїдних законїв.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 2796-12 від 18.11.92, N 2885-12 від 19.12.92, N 3224-12 від 21.05.93)

7-5) входить з поданням до Верховної Ради України про дострокове припинення повноважень окремих місцевих Рад народних депутатїв у разї порушення ними Конституції і законїв України та про призначення нових виборїв депутатїв цих Рад;

7-6) вживаї заходїв щодо захисту інтересїв громадян України поза її межами;

7-7) сприяї задоволенню національно-культурних, духовних і мовних потреб українцїв, що проживають в інших державах;

8) веде переговори і пїдписуї мїждержавнї та мїжнароднї договори України, якї набирають чинностї пїсля ратифїкації Верховною Радою України; призначаї і вїдкликаї дипломатичних представникїв України в іноземних державах та при мїжнародних

організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти акредитованих при ньому дипломатичних представників іноземних держав;

9) нагороджує державними нагородами України, присвоює почесні звання України;

9-1) присвоює вищі військові звання, дипломатичні ранги, інші спеціальні звання і класні чини;
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1554-12 від 17.09.91)

9-2) засновує президентські відзнаки і нагороджує ними;

10) вирішує питання прийняття до громадянства України і виходу з громадянства України, надання притулку іноземним громадянам та особам без громадянства;

11) здійснює помилування осіб, засуджених судами України;

11-1) видає укази про амністію;

12) приймає рішення про оголошення стану війни, запровадження воінного стану на всій території України чи в окремих її місцевостях у разі збройного нападу на Україну. Порядок запровадження і режим воінного стану визначаються законом;

12-1) приймає рішення у випадках запровадження воінного стану про загальну або часткову мобілізацію на території України;

12-2) запроваджує в разі необхідності надзвичайний стан на території України відповідно до Закону про надзвичайний стан;

13) оголошує в разі необхідності зонами надзвичайних екологічних ситуацій окремі місцевості України;

14) дає тлумачення прийнятих ним актів.

Стаття 114-6. Президент України на основі і на виконання Конституції і законів України в межах своєї компетенції видає укази та розпорядження, які є обов'язковими до виконання.

У разі визнання Конституційним Судом України указів чи розпоряджень Президента такими, що суперечать Конституції і законам України, вони вважаються нечинними.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 114-7 виключена згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

Стаття 114-8 виключена згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92

Стаття 114-9. Президент України користується правом недоторканності.

У разі порушення Президентом Конституції і законів України Президент може за висновком Конституційного Суду України бути зміщений з посади Верховною Радою України. Рішення про зміщення Президента в такому випадку приймається більшістю не менш як дві третини від фактичної кількості народних депутатів України, повноваження яких визнані і не припинені достроково у встановленому законом порядку.

Верховна Рада України може призначити всеукраїнський референдум з питання про дострокове припинення повноважень Президента за ініціативою громадян України. При достроковому припиненні повноважень Президента України за результатами референдуму нові вибори проводяться відповідно до Закону "Про вибори Президента України".

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1293-12 від 05.07.91,

№ 2735-12 від 27.10.92)

Стаття 114-10. В разі смерті, дострокового припинення повноважень Президента України або усунення його з посади у випадках, передбачених статтею 114-9 Конституції України, виконання обов'язків Президента на період до обрання і вступу на посаду нового Президента за рішенням Верховної Ради України покладається на Голову Верховної Ради України. В цих випадках вибори нового Президента мають відбутися не пізніше як за 90 днів. (Із змінами, внесеними згідно з Законом № 2113-12 від 14.02.92)

Г л а в а 13

Кабінет Міністрів України

Стаття 115. Кабінет Міністрів України (Уряд України) є органом державної виконавчої влади України. (Із змінами, внесеними згідно з Законами № 1048-12 від 21.05.91, № 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 116. Кабінет Міністрів України утворюється у складі Прем'єр-міністра України, Першого віце-Прем'єр-міністра, віце-Прем'єр-міністрів України, міністрів України, Міністра Кабінету Міністрів України, голів Служби безпеки України, Правління Національного банку України, Фонду державного майна України, Антимонопольного комітету України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України та Державного митного комітету України.

Президент може ввести до складу Кабінету Міністрів України й інших керівників центральних органів державної виконавчої влади України; у роботі Кабінету Міністрів України може брати участь з правом вирішального голосу Голова Уряду Автономної Республіки Крим.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами № 1048-12 від 21.05.91, № 1213а-12 від 19.06.91, № 2113-12 від 14.02.92, № 2734-12 від 27.10.92, № 171/94-ВР від 21.09.94) .

Стаття 117. Кабінет Міністрів України підпорядковується Президенту України та є підзвітним і відповідальним перед Верховною Радою України.

Новоутворений Кабінет Міністрів України подає на розгляд Президента України і Верховної Ради України програму наступної діяльності на строк своїх повноважень.

Верховна Рада України може виразити недовір'я Прем'єр-міністру України, окремим членам Кабінету Міністрів України або Кабінету Міністрів України в цілому, що тягне за собою їх відставку.

Відставка Кабінету Міністрів України не тягне за собою відставку Голови Антимонопольного комітету України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами № 8303-11 від 27.10.89, № 1213а-12 від 19.06.91, № 1554-12 від 17.09.91, № 2113-12 від 14.02.92, № 24/95-ВР від 25.01.95)

Стаття 118. Кабінет Міністрів України вирішує питання державного управління на основі Конституції і законів України, указів та розпоряджень Президента України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами № 8303-11 від 27.10.89, № 404-12 від 24.10.90, № 1213а-12 від 19.06.91, № 1293-12 від 05.07.91, № 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 119. Кабінет Міністрів України у межах своїх повноважень :

1) створює умови для забезпечення державного суверенітету і економічної самостійності України;

2) розробляє державні програми соціально-економічного розвитку України;

3) здійснює державне регулювання економічного і соціального розвитку України;

4) забезпечує проведення фінансової політики України, державної політики в галузі ціноутворення та оплати праці; складання й виконання державного бюджету України; здійснення загально-державних і міждержавних економічних програм; створення загально-державних фондів розвитку, фондів для ліквідації наслідків стихійного лиха та катастроф, проведення політики в галузі охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

5) здійснює загальнодержавні програми економічного, соціального і культурного розвитку;

6) вживає заходів щодо забезпечення національної безпеки і обороноздатності України;

7) забезпечує здійснення зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

8) здійснює заходи щодо захисту інтересів України, забезпечення законності, прав і свобод громадян, охорони власності і громадського порядку, боротьби із злочинністю;

9) утворює у разі необхідності державні комітети України, головні управління, державні інспекції та інші підвідомчі йому органи;

10) координує діяльність виконавчих комітетів місцевих Рад народних депутатів по виконанню державних програм.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 1554-12 від 17.09.91, N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 120. Кабінет Міністрів України видає постанови, розпорядження, а у випадках, передбачених статтею 97-1 Конституції України, декрети, організовує їх виконання.

Декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України і обов'язковими до виконання на території України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 404-12 від 24.10.90, N 1213а-12 від 19.06.91, N 1293-12 від 05.07.91, N 2113-12 від 14.02.92, N 2885-12 від 19.12.92)

Стаття 121. Кабінет Міністрів України має право скасовувати акти міністерств України, інших підвідомчих йому органів.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1554-12 від 17.09.91, N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 122. Кабінет Міністрів України об'їднує і спрямовує роботу міністерств України, інших підвідомчих йому органів.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1554-12 від 17.09.91, N 2113-12 від 14.02.92)

Міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади України здійснюють керівництво дорученими сферами управління, несуть відповідальність за їх розвиток; у межах своєї компетенції видають акти, організують і контролюють їх виконання.
(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 404-12 від 24.10.90, N 1213а-12 від 19.06.91, N 2113-12

від 14.02.92)

Стаття 123. Структура і компетенція Кабінету Міністрів України визначаються Конституцією України, Законом про Кабінет Міністрів України, іншими законами України.

Порядок діяльності Кабінету Міністрів України та його відносин з іншими державними органами визначається Законом про Кабінет Міністрів України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 2113-12 від 14.02.92)

VI. МІСЦЕВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Г л а в а 14

Місцеві Ради народних депутатів

Стаття 124. Органами державної влади в областях, районах, містах, районах у містах, селищах і селах України і обласні, районні, міські, районні в містах, селищні, сільські Ради народних депутатів.

Стаття 125. Місцеві Ради народних депутатів у межах своєї компетенції вирішують усі питання місцевого значення, виходячи з інтересів громадян, які проживають на їх території, та державних інтересів, проводять у життя рішення вищестоящих органів державної влади, координують діяльність нижчестоящих Рад народних депутатів, забезпечують додержання законності і правопорядку, беруть участь в обговоренні питань республіканського значення, вносять з цих питань свої пропозиції.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 126. Місцеві Ради народних депутатів забезпечують комплексний соціально-економічний розвиток на своїй території, здійснюють керівництво підприємствами (об'їднаннями), організаціями і установами, які ї їх комунальною власністю.

Відносини місцевих Рад народних депутатів з підприємствами (об'їднаннями), організаціями і установами, які не належать до комунальної власності, будуються на податковій і договірній основі в інтересах задоволення потреб населення та соціально-економічного розвитку території.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 127. Місцеві Ради народних депутатів приймають рішення в межах своїх повноважень, наданих їм законодавством України.

Рішення місцевих Рад ї обов'язковими для виконання всіма розташованими на території Ради підприємствами, установами й організаціями, а також службовими особами і громадянами.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 128. Роботу обласних, районних, міських, районних у містах селищних і сільських Рад народних депутатів організують голови цих Рад, які одночасно ї головами їх виконавчих комітетів.

Сесії місцевих Рад народних депутатів скликаються головами цих Рад в міру необхідності, але не менш як чотири рази на рік.

Коло питань, які вирішуються виключно на пленарних засіданнях Ради, встановлюється Законом "Про місцеві Ради народних депутатів України та місцеве самоврядування".

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 129 виключена згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91

Стаття 130. Місцеві Ради народних депутатів обирають з числа депутатів постійні комісії для попереднього розгляду та підготовки питань, що належать до відання місцевих Рад, а також для здійснення контролю за виконанням їх рішень.

Призначення і обрання посадових осіб до складу виконавчих комітетів місцевих Рад, інших створюваних ними органів, а також керівників відділів і управлінь виконавчих комітетів Рад провадиться при наявності висновку відповідних постійних комісій Рад народних депутатів.

Рекомендації постійних комісій місцевих Рад народних депутатів підлягають обов'язковому розглядові відповідними державними і громадськими органами, підприємствами (об'їднаннями), установами і організаціями. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 131. Місцеві Ради народних депутатів здійснюють свою діяльність у тісному зв'язку з трудовими колективами і громадськими організаціями, виносять найважливіші питання місцевого значення на обговорення громадян і ставлять їх на референдум, вживають заходів до розширення участі громадян у роботі Рад та підзвітних їм органів.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 8303-11 від 27.10.89)

Г л а в а 15

Виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів

Стаття 132. Виконавчими і розпорядчими органами місцевих Рад народних депутатів і виконавчі комітети, які обираються ними.

Виконавчі комітети не рідше одного разу на рік звітують перед Радами, які їх обрали, а також на зборах трудових колективів і за місцем проживання громадян.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 8303-11 від 27.10.89)

Стаття 133. Виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів і безпосередньо підзвітними Радам, що їх обрали.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 134. Компетенція виконавчих комітетів місцевих Рад народних депутатів і порядок їх діяльності визначаються на основі цієї Конституції Законом "Про місцеві Ради народних депутатів України та місцеве самоврядування".

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 135. Виконавчі комітети місцевих Рад народних депутатів приймають рішення і видають розпорядження в межах повноважень, наданих їм законодавством України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 136 виключена згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91

Стаття 137. Після закінчення повноважень місцевих Рад народних депутатів їх виконавчі комітети зберігають свої повноваження аж до обрання Радами народних депутатів нового скликання виконавчих комітетів.

Стаття 138. Відділи і управління виконавчих комітетів утворюються місцевими Радами народних депутатів.

Відділи і управління виконавчих комітетів Рад народних

депутатів керують дорученими їм галузями управління і підпорядковуються у своїй діяльності відповідній Раді та її виконавчому комітетові.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 1213а-12 від 19.06.91)

VII. ДЕРЖАВНИЙ ПЛАН ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ І ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ

Г л а в а 16

Державний план економічного і соціального розвитку України

(Дію глави 16 розділу VII припинено згідно Закону України N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 139. Державний план економічного і соціального розвитку України і складовою частиною державного плану економічного і соціального розвитку СРСР.

Поточні і перспективні державні плани економічного і соціального розвитку України мають на меті забезпечення комплексного економічного і соціального розвитку на території республіки відповідно до основних завдань і напрямів економічного і соціального розвитку СРСР.

Стаття 140. Державні плани економічного і соціального розвитку України визначають завдання в галузі економіки і соціально-культурного будівництва, містять цільові комплексні програми, плани розвитку галузей народного господарства і економічних районів на території України, включають в себе плани економічного і соціального розвитку областей та міст республіканського підпорядкування.

Стаття 141. Державний план економічного і соціального розвитку України розробляється Радою Міністрів України виходячи із державного плану економічного і соціального розвитку СРСР, на основі проектів планів міністерств, державних комітетів та інших органів державного управління України, місцевих Рад народних депутатів.

До державного плану економічного і соціального розвитку України включаються основні показники планів підприємств, установ і організацій союзного підпорядкування, які знаходяться на території України.

Розроблення планів економічного і соціального розвитку, здійснюється з урахуванням пропозицій колективів підприємств, установ і організацій, а також громадських організацій.

Стаття 142. Рада Міністрів України вносить державний план економічного і соціального розвитку України на розгляд Верховної Ради України.

Верховна Рада України по доповіді Ради Міністрів України і висновку Планово-бюджетної та інших постійних комісій Верховної Ради України обговорює і затверджує державний план економічного і соціального розвитку України.

Стаття 143. Рада Міністрів України організує виконання державного плану економічного і соціального розвитку України та вживає заходів щодо зміцнення планової дисципліни.

Стаття 144. Звіти про виконання державних планів економічного і соціального розвитку України розглядаються і затверджуються Верховною Радою України. Загальні показники виконання планів публікуються для загального відома.

Г л а в а 17

Державний бюджет України

(Дію глави 17 розділу VII припинено згідно
Закону України N 404-12 від 24.10.90)

Стаття 145. Державний бюджет України і складовою частиною ідиного державного бюджету СРСР.

Стаття 146. Державний бюджет України об'їднуї республїканський бюджет України і мїсцевї бюджети.

Розмежування доходів і видатків державного бюджету України мїж республїканськими і мїсцевими бюджетами визначаїться Законом України про бюджетнї права України і мїсцевих Рад народних депутатїв.

Стаття 147. Державний бюджет України розробляїться Радою Мїнїстрїв України на основї державних планїв економїчного і соцїального розвитку Союзу і України, державного бюджету СРСР і затверджуїться Верховною Радою України по доповїдї Ради Мїнїстрїв України і висновку Планово-бюджетної та їнших постїйних комїсїй Верховної Ради України.

Стаття 148. Звїт про виконання державного бюджету України затверджуїться Верховною Радою України. Загальнї показники виконання бюджету публїкуються для загального вїдома.

VIII. ПРАВОСУДДЯ, АРБІТРАЖ І ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД

Г л а в а 18

Суд і арбїтраж

Стаття 149. Загальними судами України ї Верховний Суд України, Верховний суд Автономної Республїки Крим, обласнї суди, мїжобласний суд, Кїївський і Севастопольський мїськї суди, мїжрайоннї (окружнї) суди, районнї (мїськї) суди, вїйськовї суди рїгїонїв, Вїйськово-Морських Сил і гарнїзонїв.

Наївищий судовий контроль і нагляд за судовою дїяльнїстю загальних судїв здїйснюїться Верховним Судом України.

Органїзацїя і порядок дїяльнїстї судїв України визначаються законами України.

(Їз змїнами, внесеними згїдно з Законами N 8303-11 вїд 24.10.89, N 404-12 вїд 24.10.90, N 2462-12 вїд 17.06.92, N 4013-12 вїд 24.02.94 , N 171/94-ВР вїд 21.09.94).

Стаття 150. Всї суди України утворюються на засадах виборностї суддїв і народних засїдателїв.

Суддї районних (мїських) судїв обираються вїдповїдно

Суддї Верховного Суду України, Верховного суду Автономної Республїки Крим, обласних, мїжобласного, Кїївського і Севастопольського мїських судїв, вїйськових судїв рїгїонїв, Вїйськово-Морських Сил і гарнїзонїв обираються Верховною Радою України.

Народнї засїдателї Верховного Суду України і мїжобласного суду обираються Верховною Радою України, народнї засїдателї Верховного суду Автономної Республїки Крим, обласних, Кїївського і Севастопольського мїських судїв обираються вїдповїдно Верховною Радою Автономної Республїки Крим, обласними, Кїївською і Севастопольською мїськими Радами народних депутатїв. Народнї засїдателї вїйськових судїв з числа вїйськовослужбовцїв

обираються відкритим голосуванням на зборах військовослужбовців військових частин.

Судді всіх судів обираються строком на десять років. Народні засідателі всіх судів обираються строком на п'ять років. Судді, які вперше пройшли конкурсний відбір, обираються строком на п'ять років.

Народні засідателі і відповідальними перед органами або виборцями, які їх обрали, і можуть бути ними відкликані у встановленому законом порядку.

Судді не можуть бути народними депутатами і на час виконання своїх обов'язків припиняють членство у будь-яких політичних партіях і рухах.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 404-12 від 24.10.90, N 4013-12 від 24.02.94 , N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 151. Верховний Суд України складається з Голови, його заступників, членів і народних засідателів.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 1213а-12 від 19.06.91)

Стаття 152. Розгляд цивільних і кримінальних справ у всіх судах здійснюється колегіально чи суддею одноособово. Колегіальність здійснення правосуддя забезпечується шляхом розгляду справ колегією суддів та судом у складі двох суддів і трьох народних засідателів.

Народні засідателі при здійсненні правосуддя користуються всіма правами судді.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2463-12 від 17.06.92)

Стаття 153. Судді і народні засідателі і незалежними і підкоряються тільки законові.

Суддям і народним засідателям забезпечуються умови для безперешкодного і ефективного здійснення їх прав та обов'язків. Будь-яке втручання в діяльність суддів і народних засідателів по здійсненню правосуддя і неприпустимим і тягне за собою відповідальність за законом.

Недоторканність суддів і народних засідателів, а також інші гарантії їх незалежності встановлюються законодавством України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 8303-11 від 27.10.89, N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 154. Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності громадян перед законом і судом.

Стаття 155. Розгляд справ у всіх судах і відкритим. Слухання справ у закритому засіданні суду допускається лише у випадках, встановлених законом, з додержанням при цьому всіх правил судочинства.

Стаття 156. Обвинуваченому забезпечується право на захист.

Стаття 157. Судочинство в Україні провадиться українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості. Особам, що беруть участь у справі і не володіють мовою, якою провадиться судочинство, забезпечується право повного ознайомлення з матеріалами справи, участь у судових діях через перекладача і право виступати в суді рідною мовою.

Стаття 158. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, а також підданий кримінальному покаранню інакше як за вироком суду й відповідно до закону.

Стаття 159. Для подання юридичної допомоги громадянам і організаціям діють колегії адвокатів. У випадках, передбачених законодавством, юридична допомога громадянам подається безплатно.

Організація і порядок діяльності адвокатури визначаються законодавством України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92)

Стаття 160. У судочинстві в цивільних і кримінальних справах допускається участь представників громадських організацій і трудових колективів.

Стаття 161. Вирішення господарських спорів в Україні здійснюється Вищим арбітражним судом України, арбітражними судами Автономної Республіки Крим, областей, міста Києва.

Втручання будь-яких органів, організацій і посадових осіб у діяльність арбітрів арбітражних судів щодо вирішення спорів не допускається.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 1213а-12 від 19.06.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Г л а в а 19

Прокуратура

Стаття 162. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами, державними комітетами, відомствами, іншими органами державного і господарського управління та контролю, Урядом Автономної Республіки Крим, місцевими Радами народних депутатів, їх виконавчими і розпорядчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.90, N 1791-12 від 05.11.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 163. Генеральний прокурор України призначається Верховною Радою України, відповідальний перед нею і тільки їй підзвітний. Прокурорів Автономної Республіки Крим, областей, міста Києва, міських, районних та міжрайонних прокурорів призначає Генеральний прокурор України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.89, N 1791-12 від 05.11.91, N 171/94-ВР від 21.09.94).

Стаття 164 виключена згідно Закону N 1791-12 від 05.11.91

Стаття 165. Прокурори у здійсненні своїх повноважень і незалежними і керуються Конституцією та законами України.

Організація і порядок діяльності органів прокуратури на території України визначаються Законом України "Про прокуратуру".

(Із змінами, внесеними згідно з Законами N 404-12 від 24.10.89, N 1791-12 від 05.11.91)

ІХ. ГЕРБ, ПРАПОР, ГІМН І СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Стаття 166. Символами України як незалежної держави і її Державний герб, Державний прапор та Державний гімн.

Державний герб України, Державний прапор України та Державний гімн України затверджуються Верховною Радою України.

(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 2113-12 від 14.02.92)

Стаття 167 виключена згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92

Стаття 168 виключена згідно з Законом N 2480-12 від 19.06.92

Стаття 169. Столицею України і місто Київ.

Х. ДІЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ І ПОРЯДОК ЇЇ ЗМІНИ

Стаття 170. Всі закони та інші акти державних органів України видаються на основі і відповідно до цієї Конституції.

Стаття 171. Зміна Конституції України провадиться рішенням Верховної Ради України, прийнятим більшістю не менш як дві третини від загальної кількості народних депутатів України.
(Із змінами, внесеними згідно з Законом N 8303-11 від 27.10.89)